

Andrejs Jesens (arī Jessens) (1873–1958)

Izdevējs, pedagogs un tulkotājs.

Andrejs Jesens plašāk pazīstams pateicoties izdoto grāmatu un periodisko izdevumu plašajam klāstam, galvenokārt, bērnu un jauniešu auditorijai. A. Jesens dzimis “Rutku” mājās, Bauskas novada Gailīšu pagasta Birzgales ciemā, kas toreiz atradās Krievijas impērijas Kauņas guberņā. Deviņu gadu vecumā viņš uzsāka mācības lietuviešu skolā un tās turpināja Mazinga vācu privātskolā un pabeidza Bauskas pilsētas skolā. Savukārt, skolotāja izglītību viņš ieguva Baltijas skolotāju seminārā Kuldīgā.

A. Jesens skolotāja karjeru uzsāka Olainē, 1899. gadā. Šeit viņš vienu gadu strādāja Olaines draudzes skolā kopā ar Teodoru Zeifertu. Sakarus A. Jesens un T. Zeiferts turpināja uzturēt daudzus gadus – A. Jesens rakstīja par izdotajiem laikrakstiem un apsveica T. Zeifertu svētku dienās. A. Jesens skolotāja karjeru turpināja Rīgā – Jāņa baznīcas skolā un Rīgas pilsētas savienotajās elementārskolās. Skolotāja darbā viņš saprata, ka skolēniem trūkst mācību un lasāmo grāmatu, lai to labotu viņš dibināja izdevniecību. A. Jesena izdevniecība līdz 1935. gadam izdeva 450 grāmatas, kā arī trīs periodiskos izdevumus – “Jaunības Tekas” (1910–1931), “Mazās Jaunības Tekas” (1924–1925) un “Mazo Tecīņas” (1930).

Andreja Jesena dzimtas mājas – “Birzuļi”

1912. gada 24. oktobrī A. Jesens savā īpašumā iegādājās “Birzuļu” mājas, tās tolaik atradās Jelgavas apriņķa Pēternieku pagastā. 1903. gadā “Brizuļus” atdalīja no Pēternieku muižas kā atsevišķu īpašumu. Pirmā pasaules kara laikā A. Jesens ar ģimeni bija spiesti doties bēgļu gaitās uz Sanktpēterburgu. No 1915. līdz 1917. gadam “Birzuļi” atradās frontes līnijas joslā, kara laikā lielākā daļa no saimniecības tika izpostīta. Ap 1920. gadu A. Jesens atgriezās “Brizuļos” un drīz vien uzsāka saimniecības ēku atjaunošanu.

Šajā laikā A. Jesens turpināja dzīvot Rīgā līdz pat 1935. gadam. Savukārt, “Birzuļu” mājas kalpoja kā vasarnīca, kur A. Jesens arī veica lauksaimniecības darbus. 1935. gadā A. Jesens pārvācās uz dzīvi “Birzuļos”, kur viņš lielāko daļu laika veltīja lauksaimniecībai. “Birzuļi” kļuva par Jesenu dzimtas mājām.

A. Jesens no 1926. gada līdz 1934. gadam vadīja Misas lejasgala meliorācijas sabiedrību. Misas upes pārplūšana palu laikā bija neprognozējama, appludinot pusi un pat

vairāk no “Birzuļu” saimniecības zemes. Pateicoties A. Jesena un Misas lejasgala meliorācijas sabiedrības darbam, Misas upe ap “Birzuļiem” tika iztaisnota.

Lauksaimniecības darbos A. Jesenam palīdzēja dēls **Andrejs (1908–1965)**. Andrejs (jun.) ieguva agronoma izglītību Latvijas Universitātē, viņš bija arī Latvijas bendija un hokeja izlases uzbrucējs. 1936. gadā Andrejs (jun.) aizstāvēja diplomdarbu – “Misas upes lejasgala novada pļavas” –, kas tagad atrodas Olaines Vēstures un mākslas muzeja ekspozīcijā.

1933. gada 29. septembrī A. Jesens (sen.) savai meitai **Elgai Kalniņai (dz. Jesena) (1907–1993)** uzdāvināja neapbūvētu “Birzuļu” zemes gabalu, kur vēlāk viņas ģimene uzcēla “Lakstīgalu” māju. Spriežot pēc dokumentālām liecībām, tā bija kāzu dāvana, jo vien dažus mēnešus iepriekš (1933. gada jūlijā) E. Kalniņa apprecējās ar Arvīdu Kalniņu.

A. Jesena (sen.) sieva **Olga Jesena (dz. Lerha; 1877–1955)** bija skolotāja. Viņa no 1915. gada līdz 1919. gadam vadīja privāto proģimnāziju Rīgā, bet ap 1932. gadu “Birzuļos” viņa izveidoja Olaines brīvdabas skolu, tā bija pirmā brīvdabas skola Latvijā. Skola darbību pārtrauca 1938. gadā mazā skolnieku skaita dēļ. 1939. gadā Olaines brīvdabas skolas vietā O. Jesena dibināja Bērnu vasaras pansiju. Pēc Otrā pasaules kara O. Jesena strādāja Pēternieku pamatskolā.

1944. gadā A. Jesena (sen.) bērni Elga, Andrejs un **Eiženija Polis (dz. Jesena; 1910–1994)** devās bēgļu gaitās. 1947. gadā Elga atgriezās atpakaļ Latvijā, bet Andrejs (jun.) un Eiženija palika trimdā. 1949. gadā A. Jesens (sen.) pārcēlās uz Rīgu, lai izvairītos no izsūtīšanas. Viņš atkal pievērsās grāmatu izdošanai un tulkošanai. Rīgā viņš nodzīvoja savus pēdējos mūža gadus. A. Jesens mūžībā devās 1958. gada 30. maijā.

Kristaps Melnis

Olaines Vēstures un mākslas muzeja vecākais speciālists

Literatūras un avotu saraksts:

“Andrejs Jesens,” Literatura, skatīts 16.10.2025,
<https://www.literatura.lv/personas/andrejs-jesens>

“Andrejs Jesens,” Novadnieku enciklopēdija, Bauskas bibliotēka, skatīts 16.10.2025,
<https://www.bauskasbiblioteka.lv/lv/novadnieku-enciklopedija/jesens/>

“Bērnu vasaras pansija,” *Jaunākās Ziņas*, Nr.150, 08.07.1939.

“Kultūras darbinieks, grāmatu apgādātājs Andrejs Jesens ģimenē,” *Atpūta*, Nr.442, 21.04.1933.

“Skolu jaunceltnes Zemgalē,” *Jaunākās Ziņas*, Nr.175, 06.08.1938.

100 gadi/grami bibliotēkas, Nr.1 (9), 30.06.2023. Bauskas Centrālās bibliotēkas simtgades izdevums.

A. C. “Sievietes darbu un panākumu chronika,” *Zeltene*, Nr.17, 01.09.1933.

Bērsons, I. “Pie jaunatnes audzinātāja Andreja Jesena,” *Cīņa*, Nr.88, 13.04.1958.

Olaines Vēstures un mākslas muzeja materiāli par “Birzuļu” mājām

Vēstules Teodoram Zeifertam no Andreja Jesena, Misiņa bibliotēkas materiāli